

Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 3, Chapter 11

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, 1st April 2005

[[3-11-1-1]]

लो॒कोऽसि स्व॒र्गोऽसि।

अ॒न॒न्तोऽस्यपा॒रोऽसि।

अक्षि॑तोऽस्यक्ष॒य्योऽसि।

तप॑सः प्रति॒ष्ठा।

त्वयी॑द॒म॒न्तः।

विश्वं॑ य॒क्षं विश्वं॑ भू॒तं विश्वं॑ सु॒भू॒तम्।

विश्व॑स्य भ॒र्ता विश्व॑स्य जनयि॒ता।

तं त्वोप॑दधे का॒मदु॒घमक्षि॑तम्।

प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु।

तया॑ दे॒वतया॑ऽङ्गि॒रस्व॒द्भुवा सी॑द ॥ १ ॥

[[3-11-1-2]]

तपो॑ऽसि लो॒के श्रि॒तम्।

तेज॑सः प्रति॒ष्ठा।

त्वयी॑द॒म॒न्तः।

विश्वं॑ य॒क्षं विश्वं॑ भू॒तं विश्वं॑ सु॒भू॒तम्।

विश्व॑स्य भ॒र्तृ विश्व॑स्य जनयि॒तृ।

तत्त्वोप॑दधे का॒मदु॒घमक्षि॑तम्।

प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु।

तया॑ दे॒वतया॑ऽङ्गि॒रस्व॒द्भुवा सी॑द ॥ २ ॥

[[3-11-1-3]]

तेजो॑ऽसि तप॑सि श्रि॒तम्।

स॒मु॒द्रस्य॑ प्रति॒ष्ठा।

त्वयी॑द॒म॒न्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्तु विश्वस्य जनयितृ।
तत्त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ३ ॥

[[3-11-1-4]]

समुद्रोऽसि तेजसि श्रितः।
अपां प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।
तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ४ ॥

[[3-11-1-5]]

आपः स्थ समुद्रे श्रिताः।
पृथिव्याः प्रतिष्ठा युष्मासु।
इदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्त्र्यो विश्वस्य जनयित्र्यः।
ता व उपदधे कामदुघा अक्षिताः।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ५ ॥

[[3-11-1-6]]

पृथिव्यस्यप्सु श्रिता।
अग्नेः प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्त्री विश्वस्य जनयित्री।

तां त्वोपदधे कामदुघामक्षिताम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ६ ॥

[[3-11-1-7]]

अग्निरसि पृथिव्याः श्रितः।
अन्तरिक्षस्य प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।
तं त्वोपदधे कामदुघामक्षिताम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ७ ॥

[[3-11-1-8]]

अन्तरिक्षमस्यग्नौ श्रितम्।
वायोः प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्तु विश्वस्य जनयितु।
तत्त्वोपदधे कामदुघामक्षिताम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ८ ॥

[[3-11-1-9]]

वायुरस्यन्तरिक्षे श्रितः।
दिवः प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।
तं त्वोपदधे कामदुघामक्षिताम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ९ ॥

[[3-11-1-10]]

द्यौरसि वायौ श्रिता।

आदित्यस्य प्रतिष्ठा।

त्वयीदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्त्री विश्वस्य जनयित्री।

तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १० ॥

[[3-11-1-11]]

आदित्योऽसि दिवि श्रितः।

चन्द्रमसः प्रतिष्ठा।

त्वयीदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।

तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ११ ॥

[[3-11-1-12]]

चन्द्रमा अस्यादित्ये श्रितः।

नक्षत्राणां प्रतिष्ठा।

त्वयीदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।

तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १२ ॥

[[3-11-1-13]]

नक्षत्राणि स्थ चन्द्रमसि श्रितानि।
संवत्सरस्य प्रतिष्ठा युष्मासु।
इदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्तृणि विश्वस्य जनयितृणि।
तानि व उपदधे कामदुघान्यक्षितानि।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १३ ॥

[[3-11-1-14]]

संवत्सरोऽसि नक्षत्रेषु श्रितः।
ऋतूनां प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।
तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १४ ॥

[[3-11-1-15]]

ऋतवः स्थ संवत्सरे श्रिताः।
मासानां प्रतिष्ठा युष्मासु।
इदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः।
तान्व उपदधे कामदुघानक्षितान्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १५ ॥

[[3-11-1-16]]

मासाः स्थर्तुषु श्रिताः।

अर्धमासानां प्रतिष्ठा युष्मासु।

इदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः।

तान्व उपदधे कामदुघानक्षितान्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १६ ॥

[[3-11-1-17]]

अर्धमासाः स्थं मासु श्रिताः।

अहोरात्रयोः प्रतिष्ठा युष्मासु।

इदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः।

तान्व उपदधे कामदुघानक्षितान्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १७ ॥

[[3-11-1-18]]

अहोरात्रे स्थोऽर्धमासेषु श्रिते।

भूतस्य प्रतिष्ठे भव्यस्य प्रतिष्ठे।

युवयोः रिदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।

विश्वस्य भर्त्र्यो विश्वस्य जनयित्र्यौ।

ते वामुपदधे कामदुघे अक्षिते।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १८ ॥

[[3-11-1-19]]

पौर्णमास्यष्टकाऽमावास्या।

अन्नादाः स्थान्नुदुघो युष्मासु।

इदमन्तः।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्त्र्यो विश्वस्य जनयित्र्यः।
ता व उपदधे कामदुघा अक्षिताः।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ १९ ॥

[[3-11-1-20]]

राडसि बृहती श्रीरसीन्द्रपत्नी धर्मपत्नी।
विश्वं भूतमनुप्रभूता।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्त्री विश्वस्य जनयित्री।
तां त्वोपदधे कामदुघामक्षिताम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ २० ॥

[[3-11-1-21]]

ओजोऽसि सहोऽसि।
बलमसि भ्राजोऽसि।
देवानां धामामृतम्।
अमर्त्यस्तपोजाः।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वं सुभूतम्।
विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता।
तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ २१ ॥
लोकस्तपस्तेजः समुद्र आपः पृथिव्यग्निरन्तरिक्षं वायुर्द्यौरादित्यश्चन्द्रमा नक्षत्राणि संवत्सर ऋतवो
मासा अर्धमासा अहोरात्रे पौर्णमासी राडस्योजोस्येकविंशतिः ॥ १ ॥
लोकोऽसि भर्ता तम्।
तपस्तेजोऽसि भर्तु तत्।

स॒मु॒द्रो॑ऽसि भ॒र्ता॑ तम्।
 आपः॑ स्थ भ॒त्र्य॑स्ता वः।
 पृथि॑वी भ॒र्त्री॑ ताम्।
 अ॒ग्नि॑रसि भ॒र्ता॑ तम्।
 अ॒न्त॑रि॒क्षं भ॒र्तु॑ तत्।
 वा॒युर॑सि भ॒र्ता॑ तम्।
 द्यौ॑रसि भ॒र्त्री॑ ताम्।
 आ॒दि॒त्यश्च॑न्द्रमा भ॒र्ता॑ तम्।
 नक्ष॑त्राणि स्थ भ॒तृ॑णि॒ तानि॑ वः।
 सं॒व॒त्स॒रो॑सि भ॒र्ता॑ तम्।
 ऋ॒त॒वो॒ मा॒सा॑ अ॒र्ध॒मा॒सा॑ भ॒र्ता॑र॒स्तान् वः॑।
 अ॒हो॒रा॒त्रे भ॒त्र्यो॑ ते वा॑म्।
 पौ॒र्ण॒मा॒सी भ॒त्र्य॑स्ता वः।
 रा॒ड॑सि भ॒र्त्री॑ ताम्।
 ओ॒जो॑ऽसि भ॒र्ता॑ तमेक॒वि॒ंश॒तिः॑ ॥

[[3-11-2-1]]

त्वम॑ग्ने रु॒द्रो असु॑रो म॒हो दि॒वः।
 त्वं श॒र्घो॑ मा॒रु॒तं पृ॒क्ष ई॑शिषे।
 त्वं वा॒तैर॑रु॒णैर्या॑सि शङ्ग॒यः।
 त्वं पू॒षा वि॒ध॒तः पा॑सि॒ नु त्मना॑।
 दे॒वा दे॒वेषु॑ श्रयध्वम्।
 प्रथ॑मा द्वि॒तीयेषु॑ श्रयध्वम्।
 द्वि॒तीया॑स्तृ॒तीयेषु॑ श्रयध्वम्।
 तृ॒तीया॑श्चतु॒र्थेषु॑ श्रयध्वम्।
 च॒तु॒र्थाः प॑ञ्च॒मेषु॑ श्रयध्वम्।
 प॑ञ्च॒माः ष॑ष्ठेषु॑ श्रयध्वम् ॥ १ ॥

[[3-11-2-2]]

ष॒ष्ठाः स॑प्त॒मेषु॑ श्रयध्वम्।
 स॒प्त॒मा अ॑ष्ट॒मेषु॑ श्रयध्वम्।

अष्टमा नवमेषु श्रयध्वम्।
 नवमा दशमेषु श्रयध्वम्।
 दशमा एकादशेषु श्रयध्वम्।
 एकादशा द्वादशेषु श्रयध्वम्।
 द्वादशास्त्रयोदशेषु श्रयध्वम्।
 त्रयोदशाश्चतुर्दशेषु श्रयध्वम्।
 चतुर्दशाः पञ्चदशेषु श्रयध्वम्।
 पञ्चदशाः षोडशेषु श्रयध्वम् ॥ २ ॥

[[3-11-2-3]]

षोडशाः सप्तदशेषु श्रयध्वम्।
 सप्तदशा अष्टादशेषु श्रयध्वम्।
 अष्टादशा एकान्नविंशेषु श्रयध्वम्।
 एकान्नविंशा विंशेषु श्रयध्वम्।
 विंशा एकविंशेषु श्रयध्वम्।
 एकविंशा द्वाविंशेषु श्रयध्वम्।
 द्वाविंशास्त्रयोविंशेषु श्रयध्वम्।
 त्रयोविंशाश्चतुर्विंशेषु श्रयध्वम्।
 चतुर्विंशाः पञ्चविंशेषु श्रयध्वम्।
 पञ्चविंशाः षड्विंशेषु श्रयध्वम् ॥ ३ ॥

[[3-11-2-4]]

षड्विंशाः सप्तविंशेषु श्रयध्वम्।
 सप्तविंशा अष्टाविंशेषु श्रयध्वम्।
 अष्टाविंशा एकान्नत्रिंशेषु श्रयध्वम्।
 एकान्नत्रिंशास्त्रिंशेषु श्रयध्वम्।
 त्रिंशा एकत्रिंशेषु श्रयध्वम्।
 एकत्रिंशा द्वात्रिंशेषु श्रयध्वम्।
 द्वात्रिंशास्त्रयस्त्रिंशेषु श्रयध्वम्।
 देवास्त्रिरेकादशास्त्रिस्त्रयस्त्रिंशाः।
 उत्तरे भवत।

उत्तरवर्त्मान् उत्तरसत्वानः।

यत्काम इदं जुहोमि।

तन्मे समृद्धताम्।

वयञ् स्याम पतयो रयीणाम्।

भूर्भुवः स्वः स्वाहा॥ ४॥

षष्ठेषु श्रयध्वं षोडशेषु श्रयध्वं षड्विंशेषु श्रयध्वमुत्तरसत्वानश्चत्वारि च॥ २॥

[[3-11-3-1]]

अग्नाविष्णु सजोषसा।

इमा वर्धन्तु वां गिरः।

द्युमैर्वाजेभिरागतम्।

राज्ञी विराज्ञी।

सम्राज्ञी स्वराज्ञी।

अर्चिः शोचिः।

तपो हरो भाः।

अग्निः सोमो बृहस्पतिः।

विश्वे देवा भुवनस्य गोपाः।

ते सर्वे संगत्य।

इदं मे प्रावता वचः।

वयञ् स्याम पतयो रयीणाम्।

भूर्भुवः स्वः स्वाहा॥ १॥

संगत्य त्रीणि च॥ ३॥

[[3-11-4-1]]

अन्नपतेऽन्नस्य नो देहि।

अनमीवस्य शुष्मिणः।

प्र प्रदातारं तारिषः।

ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे।

अग्ने पृथिवीपते।

सोमं वीरुधां पते।

त्वष्टः समिधां पते।

विष्णवाशानां पते।
मित्र सत्यानां पते।
वरुण धर्मणां पते ॥ १ ॥

[[3-11-4-2]]

मरुतो गणानां पतयः।
रुद्र पशूनां पते।
इन्द्रौजसां पते।
बृहस्पते ब्रह्मणस्पते।
आ रुचा रौचेऽहः स्वयम्।
रुचा रुरुचे रोचमानः।
अतीत्यादः स्वराभरेह।
तस्मिन्योनौ प्रजनौ प्रजायेय।
वयः स्याम पतयो रयीणाम्।
भूर्भुवः स्वः स्वाहा ॥ २ ॥
वरुण धर्मणां पते स्वः स्वाहा ॥ ४ ॥

[[3-11-5-1]]

सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः।
सप्तर्षयः सप्त धाम प्रियाणि।
सप्त होत्रा अनुविद्वान्।
सप्त योनीरापृणस्वा घृतेन।
प्राची दिक्।
अग्निर्देवता।
अग्निं स दिशां देवं देवतानामृच्छतु।
यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति।
दक्षिणा दिक्।
इन्द्रो देवता ॥ १ ॥

[[3-11-5-2]]

इन्द्रं स दिशां देवं देवतानामृच्छतु।
यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति।

प्रतीची दिक्।
सोमो देवता।
सोमः स दिशां देवं देवतानामृच्छतु।
यो मैतस्यै देशोऽभिदासति।
उदीची दिक्।
मित्रावरुणौ देवता।
मित्रावरुणौ स दिशां देवो देवतानामृच्छतु।
यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति ॥ २ ॥

[[3-11-5-3]]

ऊर्ध्वा दिक्।
बृहस्पतिर्देवता।
बृहस्पतिः स दिशां देवं देवतानामृच्छतु।
यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति।
इयं दिक्।
अदितिर्देवता।
अदितिः स दिशां देवीं देवतानामृच्छतु।
यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति।
पुरुषो दिक्।
पुरुषो मे कामान्त्समर्धयतु ॥ ३ ॥

[[3-11-5-4]]

अन्धो जागृविः प्राण।
असावेहि।
बधिर आक्रन्दयितरपान।
असावेहि।
उषसमुषसमशीय।
अहमसो ज्योतिरशीय।
अहमसोऽपौऽशीय।
वयः स्याम पतयो रयीणाम्।
भूर्भुवः स्वः स्वाहा ॥ ३ ॥

दक्षिणा दिगिन्द्रो देवता मित्रावरुणौ स दिशां देवो देवतानामृच्छतु यो मैतस्यै दिशोऽभिदासत्यर्धयतु
नव च ॥ ५ ॥

[[3-11-6-1]]

यत्तेऽचितं यदु चितं ते अग्ने।
यत्त ऊनं यदु तेऽतिरिक्तम्।
आदित्यास्तदङ्गिरसश्चिन्वन्तु।
विश्वे ते देवाश्चितिमापूरयन्तु।
चितश्चासि संचितश्चास्यग्ने।
एतावाँश्चासि भूयाँश्चास्यग्ने।
लोकं पृण च्छिद्रं पृण।
अथो सीद शिवा त्वम्।
इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिः।
अस्मिन्योनावसीषदन् ॥ १ ॥

[[3-11-6-2]]

तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद।
ता अस्य सूददोहसः।
सोमँ श्रीणन्ति पृश्नयः।
जन्मन्देवानां विशः।
त्रिष्वारौचने दिवः।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद।
अग्ने देवाँ इहावह।
जज्ञानो वृक्तबर्हिषे।
असि होता न ईड्यः।
अगन्म महा मनसा यविष्ठम् ॥ २ ॥

[[3-11-6-3]]

यो दीदाय समिद्ध स्वे दुरोणे।
चित्रभानू रोदसी अन्तरुर्वी।
स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यञ्चम्।
मेधाकारं विदथस्य प्रसाधनम्।

अग्निं॑ हो॒तारं॑ परि॒भूत॑मं॒ म॒तिम्।
त्वाम॑र्भस्य॒ ह॒विषः॑ स॒मान॑मि॒त्।
त्वां॑ म॒हो वृ॑णते॒ नरो॑ नान्यं॒ त्वत्।
म॒नुष्व॑त्त्वा॒ निधी॑महि।
म॒नुष्व॑त्समि॒धीम॑हि।
अग्ने॑ म॒नुष्व॑दङ्गिरः॑ ॥ ३ ॥

[[3-11-6-4]]

दे॒वान्दे॒वाय॑ते॒ यज॑।
अ॒ग्निर्हि॑ वा॒जिनं॑ वि॒शे।
ददा॑ति वि॒श्वच॑र्षणिः।
अ॒ग्नी रा॒ये स्वा॒भुव॑म्।
स प्री॑तो या॒ति वा॒र्यम्॑।
इष॑ः स्तो॒तृभ्य॑ आ॒भर॑।
पृ॒ष्टो दि॒वि पृ॒ष्टो अ॒ग्निः पृ॒थिव्या॑म्।
पृ॒ष्टो वि॒श्वा ओष॑धी॒रावि॑वेश।
वै॒श्वान॑रः स॒हसा॑ पृ॒ष्टो अ॒ग्निः।
स नो॑ दि॒वा स रि॒षः पा॑तु॒ नक्त॑म् ॥ ४ ॥
अ॒सीष॑द॒न्यवि॑ष्ठामङ्गि॒रो नक्त॑म् ॥ ६ ॥

[[3-11-7-1]]

अ॒यं वा॒व यः प॑वते।
सोऽग्नि॑र्ना॒चिके॑तः।
स य॒त्प्राङ्ग॑वते।
तद॑स्य॒ शिरः॑।
अथ॑ यद्दक्षि॒णा।
स दक्षि॑णः॒ पक्षः॑।
अथ॑ यत्प्र॒त्यक्।
तत्पु॑च्छम्।
यदु॑दङ्।
स उत्त॑रः॒ पक्षः॑ ॥ १ ॥

[[3-11-7-2]]

अथ यत्संवाति।
तदस्य समञ्चनं च प्रसारणं च।
अथो सम्पदेवास्य सा।
स५ ह वा अस्मै स कामः पद्यते।
यत्कामो यजते।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
य उं चैनमेवं वेद।
यो ह वा अग्नेर्नाचिकेतस्यायतनं प्रतिष्ठां वेद।
आयतनवान्भवति।
गच्छति प्रतिष्ठाम् ॥ २ ॥

[[3-11-7-3]]

हिरण्यं वा अग्नेर्नाचिकेतस्यायतनं प्रतिष्ठा।
य एवं वेद।
आयतनवान्भवति।
गच्छति प्रतिष्ठाम्।
यो ह वा अग्नेर्नाचिकेतस्य शरीरं वेद।
सशरीर एव स्वर्गं लोकमेति।
हिरण्यं वा अग्नेर्नाचिकेतस्य शरीरम्।
य एवं वेद।
सशरीर एव स्वर्गं लोकमेति।
अथो यथा रुक्म उत्तप्तो भाय्यात् ॥ ३ ॥

[[3-11-7-4]]

एवमेव स तेजसा यशसा।
अस्मिञ्श्च लोकेऽमुष्मिञ्श्च भाति।
उरवो ह वै नामैते लोकाः।
येऽवरेणादित्यम्।
अथ हैते वरीयांसो लोकाः।
ये परेणादित्यम्।

अन्तवन्त॑ ह वा ए॒ष क्ष॒य्यं लो॒कं ज॒यति॑ ।
योऽवरेणादित्यम् ।
अथ॑ है॒षोऽन॒न्तम॑पा॒रम॑क्ष॒य्यं लो॒कं ज॒यति॑ ।
यः परेणादित्यम् ॥ ४ ॥

[[3-11-7-5]]

अ॒न॒न्त॑ ह वा अ॒पा॒रम॑क्ष॒य्यं लो॒कं ज॒यति॑ ।
योऽग्निं॑ ना॒चिके॒तं चि॒नुते॑ ।
य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑ ।
अथो॑ यथा॒ रथे॑ तिष्ठ॒न्यक्ष॑सी पर्या॒वर्त॑माने प्र॒त्यपै॑क्षते ।
ए॒वम॑हो॒रात्रे॑ प्र॒त्यपै॑क्षते ।
नास्या॑हो॒रात्रे॑ लो॒कमा॑प्नुतः ।
योऽग्निं॑ ना॒चिके॒तं चि॒नुते॑ ।
य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑ ॥ ५ ॥
उत्तरः प॒क्षो गच्छ॑ति प्रति॒ष्ठां भा॒य्याद्यः॑ परेणादित्यम॒ष्टौ च॑ ॥ ७ ॥

[[3-11-8-1]]

उ॒श॒न्ह वै वा॑जश्र॒वसः॑ सर्व॒वेद॒सं द॑दौ ।
तस्य॑ ह॒ नचि॑के॒ता नाम॑ पु॒त्र आ॑स ।
त॑ ह॒ कुमा॑र॒ सन्त॑म् ।
दक्षि॑णासु नी॒यमा॑नासु श्र॒द्धाऽऽवि॑वेश ।
स हो॑वाच ।
तत॑ कस्मै॒ मां दा॑स्य॒सीति॑ ।
द्वि॒तीयं॑ तृ॒तीयम्॑ ।
त॑ ह॒ परी॑त उवाच ।
मृ॒त्यवै॑ त्वा द॒दामी॑ति ।
त॑ ह॒ स्मोत्थि॑तं वा॒गभि॑वदति ॥ १ ॥

[[3-11-8-2]]

गौ॒तम॑ कुमा॒रमि॑ति ।
स हो॑वाच ।
परे॑हि मृ॒त्योर्गृ॑हान् ।

मृत्यवे वै त्वाऽदामिति।
तं वै प्रवसन्तं गन्तासीति होवाच।
तस्य स्म तिस्रो रात्रीरनाश्वान्गृहे वसतात्।
स यदि त्वा पृच्छेत्।
कुमार कति रात्रीरवात्सीरिति।
तिस्र इति प्रतिब्रूतात्।
किं प्रथमाः रात्रिमाश्ना इति ॥ २ ॥

[[3-11-8-3]]

प्रजां त इति।
किं द्वितीयामिति।
पशूँस्त इति।
किं तृतीयामिति।
साधुकृत्यां त इति।
तं वै प्रवसन्तं जगाम।
तस्य ह तिस्रो रात्रीरनाश्वान्गृहे उवास।
तमागत्य पप्रच्छ।
कुमार कति रात्रीरवात्सीरिति।
तिस्र इति प्रत्युवाच ॥ ३ ॥

[[3-11-8-4]]

किं प्रथमाः रात्रिमाश्ना इति।
प्रजां त इति।
किं द्वितीयामिति।
पशूँस्त इति।
किं तृतीयामिति।
साधुकृत्यां त इति।
नमस्ते अस्तु भगव इति होवाच।
वरं वृणीष्वेति।
पितरमेव जीवन्नयानीति।
द्वितीयं वृणीष्वेति ॥ ४ ॥

[[3-11-8-5]]

इष्टापूर्तयोर्मेऽक्षितिं ब्रूहीति होवाच।
तस्मै हैतमग्निं नाचिकेतमुवाच।
ततो वै तस्यैष्टापूर्ते ना क्षीयेते।
नास्यैष्टापूर्ते क्षीयेते।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
य उ चैनमेवं वेद।
तृतीयं वृणीष्वेति।
पुनर्मृत्योर्मेऽपजितिं ब्रूहीति होवाच।
तस्मै हैतमग्निं नाचिकेतमुवाच।
ततो वै सोऽप पुनर्मृत्युमजयत् ॥ ५ ॥

[[3-11-8-6]]

अप पुनर्मृत्युं जयति।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
य उ चैनमेवं वेद।
प्रजापतिर्वै प्रजाकामस्तपोऽतप्यत।
स हिरण्यमुदास्यत्।
तदग्नौ प्रास्यत्।
तदस्मै नाच्छदयत्।
तद्वितीयं प्रास्यत्।
तदस्मै नैवाच्छदयत्।
तत्तृतीयं प्रास्यत् ॥ ६ ॥

[[3-11-8-7]]

तदस्मै नैवाच्छदयत्।
तदात्मन्नेव हृदय्यैऽग्नौ वैश्वानरे प्रास्यत्।
तदस्मा अच्छदयत्।
तस्माद्विरण्यं कनिष्ठं धनानाम्।
भुञ्जत्प्रियतमम्।
हृदयजꣳ हि।

स वै तमेव नाविन्दत्।
यस्मै तां दक्षिणामनैष्यत्।
तां स्वायैव हस्ताय दक्षिणायानयत्।
तां प्रत्यगृह्णात् ॥ ७ ॥

[[3-11-8-8]]

दक्षाय त्वा दक्षिणां प्रतिगृह्णामीति।
सोऽदक्षत् दक्षिणां प्रतिगृह्य।
दक्षते ह वै दक्षिणां प्रतिगृह्य।
य एवं वेद।
एतद्ध स्म वै तद्विद्वांसो वाजश्रवसा गोतमाः।
अप्यनूदेश्या दक्षिणां प्रतिगृह्णन्ति।
उभयेन वयं दक्षिष्यामह एव दक्षिणां प्रतिगृह्येति।
तेऽदक्षन्त दक्षिणां प्रतिगृह्य।
दक्षते ह वै दक्षिणां प्रतिगृह्य।
य एवं वेद।
प्रहान्यं व्रीणाति ॥ ८ ॥
वदत्याश्ना इत्युवाच द्वितीयं वृणीष्वेत्यजयत्तृतीयं प्रास्यदगृह्णाद्य एवं वेदैकं च ॥ ८ ॥

[[3-11-9-1]]

तं हैतमेकं पशुबन्ध एवोत्तरवेद्यां चिन्वते।
उत्तरवेदिसम्मित एषोऽग्निरिति वदन्तः।
तन्न तथा कुर्यात्।
एतमग्निं कामेन व्यर्द्धयेत्।
स एनं कामेन व्यर्द्धः।
कामेन व्यर्द्धयेत्।
सौम्ये वावैनमध्वरे चिन्वीत।
यत्र वा भूयिष्ठा आहुतयो हूयेरन्।
एतमग्निं कामेन समर्द्धयति।
स एनं कामेन समर्द्धः ॥ १ ॥

[[3-11-9-2]]

कामेन॑ सम॒र्द्धयति॑ ।
अथ॑ हैनं॒ पुर॑र्षयः ।
उ॒त्तर॑वे॒द्यामे॒व स॒त्रिय॑मचिन्वत ।
ततो॒ वै तेऽवि॑न्दन्त॒ प्रजा॑म् ।
अ॒भि स्व॒र्गं लो॒कम॑जयन् ।
वि॒न्दत॑ ए॒व प्र॒जाम् ।
अ॒भि स्व॒र्गं लो॒कं ज॑यति ।
योऽग्निं॑ ना॒चिके॒तं चि॑नुते ।
य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑ ।
अथ॑ हैनं॒ वा॒युर्ऋ॑द्धि॒कामः॑ ॥ २ ॥

[[3-11-9-3]]

यथा॒न्यु॒प्तमे॒वोप॑दधे ।
ततो॒ वै स ए॒तामृ॑द्धि॒माध्नो॑त् ।
या॒मिदं॑ वा॒युर्ऋ॑द्धः ।
ए॒तामृ॑द्धि॒मृध्नो॑ति ।
या॒मिदं॑ वा॒युर्ऋ॑द्धः ।
योऽग्निं॑ ना॒चिके॒तं चि॑नुते ।
य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑ ।
अथ॑ हैनं॒ गो॒बलो॑ वा॒र्ष्णाः प॒शुकामः॑ ।
पा॒ङ्कमे॒व चि॑क्ये ।
पञ्च॑ पु॒रस्ता॑त् ॥ ३ ॥

[[3-11-9-4]]

पञ्च॑ दक्षिण॒तः ।
पञ्च॑ प॒श्चात् ।
पञ्चो॑त्तर॒तः ।
एकां॑ म॒ध्यै ।
ततो॒ वै स स॒हस्रं॑ प॒शून्प्रा॑प्नोत् ।
प्र स॒हस्रं॑ प॒शूना॑प्नोति ।
योऽग्निं॑ ना॒चिके॒तं चि॑नुते ।

य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑।

अथ॑ है॒नं प्र॒जाप॑ति॒र्ज्यै॒ष्ठ्य॑कामो॒ यश॑स्कामः प्र॒जन॑नकामः।

त्रि॒वृ॒तमे॒व चि॒क्ये ॥ ४ ॥

[[3-11-9-5]]

स॒प्त पुर॑स्ता॒त्।

ति॒स्रो दक्षि॑णतः।

स॒प्त प॒श्चात्।

ति॒स्र उ॑त्तरतः।

एकां॑ म॒ध्यै।

ततो॑ वै स प्र यशो॑ ज्यै॒ष्ठ्य॑माप्नोत्।

ए॒तां प्रजा॑तिं प्राजायत।

यामि॑दं प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते।

त्रि॒वृ॒द्वै ज्यै॒ष्ठ्य॑म्।

मा॒ता पि॒ता पु॒त्रः ॥ ५ ॥

[[3-11-9-6]]

त्रि॒वृ॒त्प्र॒जन॑नम्।

उ॒प॒स्थो यो॒निर्म॑ध्यमा।

प्र यशो॑ ज्यै॒ष्ठ्य॑माप्नोति।

ए॒तां प्रजा॑तिं प्रजायते।

यामि॑दं प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते।

योऽग्निं॑ ना॒चिके॑तं चि॒नुते॑।

य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑।

अथ॑ है॒नमि॒न्द्रो ज्यै॒ष्ठ्य॑कामः।

ऊ॒र्ध्वा ए॒वोप॑दधे।

ततो॑ वै स ज्यै॒ष्ठ्य॑मगच्छत् ॥ ६ ॥

[[3-11-9-7]]

ज्यै॒ष्ठ्यं गच्छ॑ति।

योऽग्निं॑ ना॒चिके॑तं चि॒नुते॑।

य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑।

अथ हैनमसावादित्यः स्वर्गकामः ।
प्राचीरेवोपदधे ।
ततो वै सौऽभि स्वर्गं लोकमजयत् ।
अभि स्वर्गं लोकं जयति ।
यौऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।
य उ चैनमेवं वेद ।
स यदीच्छेत् ॥ ७ ॥

[[3-11-9-8]]

तेजस्वी यशस्वी ब्रह्मवर्चसी स्यामिति ।
प्राडाहोतुर्धिष्यादुत्सर्पेत् ।
येयं प्रागाद्यशस्वती ।
सा मा प्रोर्णोतु ।
तेजसा यशसा ब्रह्मवर्चसेनेति ।
तेजस्व्येव यशस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति ।
अथ यदीच्छेत् ।
भूयिष्ठं मे श्रद्धीरन् ।
भूयिष्ठा दक्षिणा नयेयुरिति ।
दक्षिणासु नीयमानासु प्राच्येहि प्राच्येहीति प्राची जुषाणा वेत्वाज्यस्य स्वाहेति सुवेणोपहत्याहवनीये
जुहुयात् ॥ ८ ॥

[[3-11-9-9]]

भूयिष्ठमेवास्मै श्रद्धधते ।
भूयिष्ठा दक्षिणा नयन्ति ।
पुरीषमुपधाय ।
चित्क्लृप्तिभिरभिमृश्य ।
अग्निं प्रणीयोपसमाधाय ।
चतस्र एता आहुतीर्जुहोति ।
त्वमग्ने रुद्र इति शतरुद्रीयस्य रूपम् ।
अग्नाविष्णू इति वसोर्धारायाः ।
अन्नपत् इत्यन्नहोमः ।

सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इति विश्वप्रीः ॥ ९ ॥

समृद्ध ऋद्धिकामः पुरस्ताच्चिक्ये पुत्रोऽगच्छदिच्छेज्जुहुयाद्विश्वप्रीः ॥ ९ ॥

पुरर्षयो वायुर्गोबलः सहस्रं प्रजापतिस्त्रिवृदिन्द्रोसावादित्यः स यदीच्छेत् ॥

[[3-11-10-1]]

यां प्रथमामिष्टकामुपदधाति।

इमं तया लोकमभिजयति।

अथो या अस्मिँल्लोके देवताः।

तासां सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।

यां द्वितीयामुपदधाति।

अन्तरिक्षलोकं तयाऽभिजयति।

अथो या अन्तरिक्षलोके देवताः।

तासां सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।

यां तृतीयामुपदधाति।

अमुं तया लोकमभिजयति ॥ १ ॥

[[3-11-10-2]]

अथो या अमुष्मिँल्लोके देवताः।

तासां सायुज्यं सलोकतामाप्नोति।

अथो या अमूरितरा अष्टादश।

य एवामी उरवश्च वरीयांसश्च लोकाः।

तानेव ताभिरभिजयति।

कामचारो ह वा अस्योरुषु च वरीयःसु च लोकेषु भवति।

योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।

य उं चैनमेवं वेद।

संवत्सरो वा अग्निर्नाचिकेतः।

तस्य वसन्तः शिरः ॥ २ ॥

[[3-11-10-3]]

ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षः।

वर्षा उत्तरः।

शरत्पुच्छम्।

मासाः कर्मकाराः।
अहोरात्रे शतरुद्रीयम्।
पर्जन्यो वसोर्धारा।
यथा वै पर्जन्यः सुवृष्टं वृष्ट्वा।
प्रजाभ्यः सर्वान्कामान्त्संपूरयति।
एवमेव स तस्य सर्वान्कामान्त्संपूरयति।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ॥ ३ ॥

[[3-11-10-4]]

य उ चैनमेवं वेद।
संवत्सरो वा अग्निर्नाचिकेतः।
तस्य वसन्तः शिरः।
ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षः।
वर्षाः पुच्छम्।
शरदुत्तरः पक्षः।
हेमन्तो मध्यम्।
पूर्वपक्षाश्चितयः।
अपरपक्षाः पुरीषम्।
अहोरात्राणीष्टकाः।
एष वाव सोऽग्निरग्निमयः पुनर्णवः।
अग्निमयो ह वै पुनर्णवो भूत्वा।
स्वर्गं लोकमेति।
आदित्यस्य सायुज्यम्।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
य उ चैनमेवं वेद ॥ ४ ॥
अमुं तया लोकमभि जयति शिरश्चिनुत इष्टकाष्पद् ॥ १० ॥
लोकस्त्वमग्नेऽग्नाविष्णू अन्नपते सप्त ते अग्ने यत्ते चितमयं वावोशन् ह वै तं ह्यैतं यां प्रथमामिष्टकां
दश ॥ १० ॥
लोक आदित्य ओजोऽस्यूर्ध्वा दिगन्तं ह वै कामेन ग्रीष्मो द्विषष्टिः ॥ ६२ ॥